

2022-
2025

Handlingsplan mot vold i nære relasjoner i Kongsvingerregionen

KONGSVINGERREGIONEN
Norges grønne hjerte

Innhold

1.	Innledning.....	3
1.1	Bakgrunn og formål	3
1.2	Målgruppe	3
1.3	Planprosess.....	4
2.	Nasjonale føringer	4
2.1	Kommunens ansvar	4
2.2	Nasjonale handlingsplaner	4
3.	Lovregulerte plikter og rettigheter.....	5
3.1	Taushetsplikt	5
3.2	Avvergeplikt.....	5
3.3	Meldeplikt til barneverntjenesten	5
3.4	Opplysningsplikt til barneverntjenesten	5
3.5	Anmeldelse	5
3.6	Privatpersoners plikt til å handle.....	5
4.	Ulike former for vold	6
4.1	Vold i nære relasjoner	6
4.2	Fysisk vold.....	6
4.3	Psykisk vold.....	6
4.4	Emosjonell vold	6
4.5	Seksuell vold og overgrep.....	6
4.6	Omsorgssvikt	6
4.7	Latent vold.....	7
4.8	Rusrelatert vold	7
4.9	Negativ sosial kontroll	7
4.10	Digital vold og nettovergrep.....	7
4.11	Mobbing	7
4.12	Æresrelatert vold.....	7
4.13	Tvangsekteskap	7
4.14	Kjønnslemlestelse.....	8
4.15	Materielle overgrep.....	8
4.16	Økonomiske overgrep	8
4.17	Prostitusjon og menneskehandel.....	8
5.	Risikofaktorer	9
5.1	For å bli utsatt for vold	9

5.2 For å utøve vold.....	9
6. Utsatte grupper	9
6.1 Barn og unge.....	9
6.2 Kvinner.....	10
6.3 Eldre.....	10
6.4 Mennesker i aktiv rus	10
6.5 Mennesker med nedsatt funksjonsevne eller utviklingshemming	10
6.6 Mennesker med minoritetsbakgrunn	11
7. Symptomer på at noen er utsatt for vold og overgrep	11
8. Konsekvenser av vold og overgrep.....	11
9. Handlingsplan og tiltak i Kongsvingerregionen	12
Tiltak:	13
10. Vedlegg til planen	15
10.1 Nettressurser for ansatte som jobber med barn og unge.....	15
10.2 Nettressurser for ansatte som jobber med eldre	15
10.3 Nettressurser for ansatte som jobber med mennesker med nedsatt funksjonsevne og utviklingshemninger	16
10.4 Nettressurser for ansatte som jobber med minoritetsspråklige.....	16
Kontaktinformasjon, offentlig og frivillige organisasjoner	17

1. Innledning

1.1 Bakgrunn og formål

Vold i nære relasjoner har et betydelig omfang, og er et alvorlig samfunns- og folkehelseproblem. Vold i nære relasjoner skaper utrygghet, kan medføre helseskader, tap av velferd samt begrenser den enkeltes livsutfoldelse og mulighet for samfunnsdeltakelse.

Regjeringen anbefaler alle landets kommuner å utarbeide handlingsplaner mot vold i nære relasjoner, og formålet med disse planene er å forebygge vold samt øke fokus på vold i nære relasjoner som et samfunnsproblem. Planen skal sikre at alle berørte parter skal få et godt og helhetlig hjelpetilbud, og samtidig ønskes det å styrke og videreutvikle samarbeid mellom faggrupper og instanser.

Den volden som oppstår i nære relasjoner er ofte skjult for omgivelsene, og i mange tilfeller oppleves det vanskelig for voldsutsatte å kontakte politi og hjelpeapparat. All vold er straffbart, i strid med grunnleggende menneskerettigheter, og kan gi store konsekvenser for både de involverte og menneskene rundt.

Det fordrer god og koordinert innsats for å fange opp og hjelpe de som opplever en hverdag fylt av vold, overgrep, trusler og frykt, -gode rutiner i de kommunale tjenestene er en forutsetning for denne innsatsen.

Handlingsplanen mot vold i nære relasjoner i Kongsvingerregionen har valgt å ta utgangspunkt i følgende satsningsområder:

Samhandling – regionen/kommunene skal sørge for at personer som blir utsatt for vold og overgrep i nære relasjoner får en helhetlig oppfølging gjennom samordning av tiltak.

Holdningsskapende arbeid – regionen/kommunene skal sørge for en åpenhet rundt vold i nære relasjoner, synliggjøre problemet og dermed få flere voldsutsatte til å oppsøke hjelpeapparatet.

Forebygging – regionen/kommunene skal arbeide for å etablere tiltak som forhindrer og reduserer vold og overgrep.

Identifisering – regionen/kommunens ansatte skal gjennom økt kunnskap identifisere vold og overgrep i en tidlig fase.

Tilbud til voldsutsatte – regionen/kommunene skal opprette samt utvikle velfungerende og helhetlige tilbud til personer som har vært utsatt for vold

Tilbud til voldsutøvere – regionen/kommunen skal gjennom målrettet samarbeid i regionen bidra til å sikre helhetlig veilednings- og behandlingstilbud til voldsutøvere.

1.2 Målgruppe

Vold i nære relasjoner kan ramme mennesker i alle aldre, og målgruppa er derfor alle innbyggere i Kongsvingerregionen, -men med et særlig fokus på de som defineres som utsatte grupper. Handlingsplanen vektlegger forebygging, men rettes i tillegg mot både de som utsettes for vold og de som utøver den volden. Planen skal også være tilgjengelig for innbyggerne i de respektive kommuner: dette kan være foresatte og andre familiemedlemmer, venner, medelever, naboer og

kolleger, frivillige og/eller arenaer der det oppstår en bekymring knyttet til et barn, en ungdom, en voksen eller en eldre.

Informasjonen i handlingsplanen har som utgangspunkt å være et verktøy for de ansatte i kommunene i regionen: planen skal bidra til at kommunene har fokus på vold og overgrep både på politisk, administrativt og tjenesteytende nivå. Den skal legge grunnlaget for samarbeid mellom faggrupper, sektorer og forvaltningsnivå, samt øke kunnskapsnivået hos ansatte i å avdekke og avverge.

1.3 Planprosess

Handlingsplan mot vold i nære relasjoner i Kongsvingerregionen er utarbeidet av en tverrfaglig gruppe med representanter fra kommunene i regionsamarbeidet. Helseledernetverket bestående av *kommunalsjef Helse* fra samarbeidskommunene har bistått under arbeidet og hatt prosjekteieransvar.

2. Nasjonale føringer

2.1 Kommunens ansvar

Helse- og omsorgstjenesteloven pålegger kommunen et overordnet ansvar for at personer som oppholder seg i kommunen tilbys nødvendige helse- og omsorgstjenester. I 2018 ble det vedtatt en ny bestemmelse i *Helse- og omsorgstjenesteloven* som tydeliggjør kommunens ansvar for å forebygge, avdekke og avverge vold og seksuelle overgrep. Kommunen skal ha særlig oppmerksomhet rettet mot pasienter og brukere som kan være utsatt eller stå i fare for å bli utsatt for vold eller overgrep. Kommunen skal derfor legge til rette for at helse- velferds- og omsorgstjenestene blir i stand til å forebygge, avdekke og avverge vold og seksuelle overgrep¹.

2.2 Nasjonale handlingsplaner

Arbeidet med å forebygge, avdekke og sette inn tiltak mot vold i nære relasjoner styres av flere nasjonale føringer, både i lovverk, handlingsplaner og forskrifter.

- «*Et liv uten vold*» - Handlingsplan mot vold i nære relasjoner (2014-2017)
- «*Retten til å bestemme over eget liv*» - Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnglemløstelse (2017-2020)
- Regjeringens opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021)
- «*Barndommen kommer ikke i reprise*» - Regjeringens strategiplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014–2017)
- Regjeringens handlingsplan mot voldtekt (2012-2014)

¹ HOL 3-3 a.

I tillegg legges til grunn *FNs menneskerettighetserklæring*², *Barnekonvensjonen*³ samt *konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne* (CRPD)⁴.

3. Lovregulerte plikter og rettigheter

3.1 Taushetsplikt

Taushetsplikten skal hindre at opplysninger om noens personlige forhold blir kjent for uvedkommende. Taushetsplikten er forankret i forvaltningsloven §13 og er et helt grunnleggende premiss for å skape tillit mellom privatpersoner og offentlige tjenester. I tillegg er enkelte profesjoner og faggrupper underlagt en særskilt taushetsplikt i ulike særlover. Taushetsplikten skal imidlertid ikke være til hinder for å melde fra til myndighetene når det er mistanke om at et barn utsettes for vold eller seksuelle overgrep.

3.2 Avvergeplikt

Avvergeplikten er hjemlet i *straffeloven §196* og innebærer en plikt til å avverge straffbare handlinger ved å melde fra til politiet. Avvergeplikten opphever taushetsplikten og utløses når det fremstår som sikkert eller overveiende sannsynlig at en straffbar handling vil bli begått. Plikten gjelder både offentlig ansatte og privatpersoner.

3.3 Meldeplikt til barneverntjenesten

Alle offentlige instanser har plikt til å melde til barneverntjenesten ved mistanke om at barn utsettes for omsorgssvikt. Meldeplikten opphever taushetsplikten. Tjenestens egne rutiner skal følges når bekymringsmelding sendes barnevernet.

3.4 Opplysningsplikt til barneverntjenesten

Opplysningsplikten til barneverntjenesten omfatter både en plikt til å melde fra på eget initiativ og til å gi opplysninger ved pålegg fra barneverntjenesten. I saker hvor det foreligger mistanke om at et barn blir utsatt for vold eller er vitne til vold i familien, er det barneverntjenesten eller politiet som vurderer om og når omsorgspersoner skal informeres.

3.5 Anmeldelse

Vold i nære relasjoner er undergitt ubetinget offentlig påtale, og politiet bør i størst mulig grad ta ansvaret for at anmeldelse blir skrevet. Det er i slike saker ikke nødvendig for en fornærmet å anmelde det straffbare forholdet selv. Politiet kan på selvstendig grunnlag iverksette etterforskning når de er kjent med at noen er utsatt for vold i nære relasjoner.

3.6 Privatpersoners plikt til å handle

Alle har en moralsk forpliktelse til å handle dersom man mistenker at noen er utsatt for vold eller seksuelle overgrep. Privatpersoner kan melde bekymring anonymt til barnevernet og er ikke bundet av samme regelverk som en offentlig ansatt. **Avvergeplikten** lik for alle.

² <file:///C:/Users/el65y86/Downloads/Verdenserkl%C3%A6ringen%20om%20menneskerettigheter.pdf>

³ https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf

⁴ <file:///C:/Users/el65y86/Downloads/Konvensjon%20om%20rettighetene%20til%20personer%20med%20nedsatt%20funksjonsevne.pdf.pdf>

4. Ulike former for vold

"Vold er enhver handling rettet mot en annen person som gjennom at denne handlingen skader, smerter, skremmer eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil".⁵

4.1 Vold i nære relasjoner

Vold inkluderer mange former for voldshandlinger. I denne handlingsplanen beskrives et utvalg av ulike former for vold som kan forekomme i nære relasjoner.

Definisjonen «nære relasjoner» er primært avgrenset til den vanlige kjernefamilien og rett nedadgående eller oppadgående slektslinjer, men kan også omfatte personer som inngår i husstanden eller som vedkommende har et emosjonelt eller familiært forhold til. Nære relasjoner kan i tillegg omfatte langvarige omsorgs- og pleierelasjoner.

4.2 Fysisk vold

Fysisk mishandling innebærer at en person blir påført smerte, kroppslig skade eller sykdom. Fysisk vold er alle former for fysisk handling som skader eller kontrollerer et annet menneske. Det kan for eksempel være slag, spark, bitt, kvelertak eller ørefik. Fysisk avstraffelse brukt for å disiplinere og oppdra barn defineres også som fysisk mishandling.

4.3 Psykisk vold

Psykisk vold kan komme til uttrykk i form av trusler, nedsettende utsagn, sårende kritikk, gjentatte forhør og ignorering. Psykisk vold kan ødelegge for eller forhindre utvikling av et positivt selvilde. Det er svært vanskelig å oppdage denne formen for mishandling siden dette i seg selv ikke setter fysiske spor. Det defineres også som psykisk vold når noen er vitne til vold i sine nære relasjoner, for eksempel mellom foreldrene.

4.4 Emosjonell vold

Emosjonell vold kan være vanskelig både å definere og å oppdage. Gjennom manipulering, testing av grenser, «*the silent treatment*» (å bli oversett), passiv-aggressiv oppførsel, manglende hensyn til den andres følelser og meninger samt å bruke den utsattes følelser som verktøy for psykisk voldsutøvelse er tegn på emosjonell vold. Ofte brukes emosjonene til å drive mental utpressing for igjen å kontrollere en annen persons atferd.

4.5 Seksuell vold og overgrep

All form for seksuell aktivitet rettet mot barn under 16 år anses som overgrep. De fleste overgrep skjer i barnets nære omgivelser og utføres av en person barnet har et tillitsforhold til. Incest er seksuelle handlinger mellom søsken eller nære slektninger. Seksuell overgrep mot voksne er når en mot sin vilje blir påført eller tvunget til å utføre seksuelle handlinger. Seksuelle overgrep innebærer å påtvinge et annet menneske seksuelle aktivitet som det ikke ønsker, eller er utviklingsmessig i stand til å gi sitt samtykke til. Seksuelle overgrep kan også foregå psykisk og via digitale medier.

4.6 Omsorgssvikt

Omsorgssvikt kjennetegnes ved at en omsorgsperson ikke gir en person den trygghet og omsorg som vedkommende har behov for. Eksempel på dette kan være at barn ikke følges opp i forhold til skole

⁵ Per Isdal (2000)

og opplæring eller manglende kontakt med helsetjenesten når barnet trenger medisinsk hjelp. Omsorgssvikt kan også være å ikke prioritere barnets mest grunnleggende behov fremfor egne. Eldre og personer med funksjonsnedsettelse som har behov for omsorg kan også være utsatt for omsorgssvikt.

4.7 Latent vold

Latent vold er den psykiske effekten volden har etter at den har funnet sted. Den som er utsatt for vold vil være på vakt i påvente av nye voldshandlinger. Dette gjelder alle former for vold. Den voldsutsatte frykter gjentakelse av overgrep og vold, og erfaringer viser at latent vold kan være like skadelig for en persons helse som andre typer voldshandlinger.

4.8 Rusrelatert vold

Alkohol- og/eller ruspåvirkede personer er mer tilbøyelige til å utøve vold og har større risiko for selv å bli utsatt for vold. I en familiesituasjon der en eller flere har problemer med rus og alkohol, øker risikoen for utrygghet, sosial isolasjon, ulike former for krenkelser, overgrep og omsorgssvikt for alle i nære relasjoner. Barn kan i noen tilfeller påta seg roller hvor de overtar oppgaver og funksjoner som er knyttet til foreldreansvar, fordi oppfølgingen fra omsorgspersonene er mangelfull.

4.9 Negativ sosial kontroll

Negativ sosial kontroll er ulike former for oppsyn, press og trusler som utøves for å sørge for at enkeltpersoner tilpasses familiens eller gruppens normer og verdier. Denne type vold fratar eller begrenser en persons grunnleggende rett til å bestemme over eget liv i henhold til alder og modenhet. Kontrollen kjennetegnes ved at den er systematisk, og at den utsatte ikke får oppfylt sine rettigheter i henhold til blant annet *Barnekonvensjonen* og gjeldende norsk lov.

4.10 Digital vold og nettovergrep

Denne type vold og overgrep innebærer at mobiltjenester og internett benyttes til å trakassere, krenke, true, utpresse, spre privat informasjon/bilder samt å vise overgrep. Se <https://dinutvei.no/> for mer informasjon om digital vold og overgrep.

4.11 Mobbing

Mobbing er når en person gjentatte ganger og over tid blir utsatt for negative handlinger fra en eller flere personer. Det er en aggressiv eller ondsinnet atferd der noen med vilje påfører en annen person skade, smerte eller krenkelse. Mobbing forutsetter en viss ubalanse i makt- og styrkeforholdet. Mobbing kan både være fysisk og psykisk vold. Mobbing kan også utøves via digitale medier.

4.12 Æresrelatert vold

Vold utløst av et behov for å beskytte eller gjenopprette ære innenfor en familie eller en gruppe. Kulturelle momenter som ære, dydighets- og lydighetskrav, patriarki og kollektivism kan være sentrale motiver for volden. Kjønnsslemlestelse og tvangsekteskap er alvorlige eksempler på slik vold. Volden er typisk strukturelt betinget og kan omhandle ulike former for sosial utstøting, negativ sosial kontroll, isolering, ryktespredning og stigmatisering.

4.13 Tvangsekteskap

Tvangsekteskap er inngåelse av ekteskap der en eller begge av partene har samtykket til ekteskap etter sterkt press, trusler eller fysisk vold. I ytterste tilfeller gjennomføres ekteskapsinngåelse selv om partene etter vold ikke har samtykket til ekteskap.

4.14 Kjønnsmlestelse

Kjønnsmlestelse kjennetegnes ved inngrep der ytre kjønnsorgan påføres varige forandringer eller skader, og der inngrepet foretas av andre grunner enn medisinske. Kjønnsmlestelse kan ha store helsemessige konsekvenser, både akutt og ved utvikling av kroniske underlivsplager.

4.15 Materielle overgrep

Materielle overgrep er ødeleggelse av gjenstander som har en spesiell betydning for en annen – gjelder også kjæledyr. Denne type vold kan også være tvang knyttet til overføring av gjenstander eller eiendom fra den voldsutsatte til andre.

4.16 Økonomiske overgrep

Økonomisk overgrep handler om å forhindre en person i å ha rådighet over egen økonomi og /eller nekte adgang til egen eller eventuell felles bankkonto. Denne type overgrep handler også om å hindre en person i å ha egen inntekt og dermed presses til å være økonomisk avhengig av andre.

Økonomiske overgrep kan omhandle trusler eller manipulering for å tvinge en person til å underskrive lånesøknader, opprette testamente eller tappe denne personens for egne økonomiske midler.

De senere årene er det også blitt stadig vanligere med økonomiske overgrep gjennom nettsvindel på dating-sider. Særlig enker/enkemenn, eldre og enslige er utsatt⁶.

4.17 Prostitusjon og menneskehandel

En form for slaveri hvor en person blir behandlet som en eiendom man kan utnytte til hva man vil, ofte prostitusjon, tigging, kriminalitet, eller til tvangsarbeid. Den som er utsatt for menneskehandel er i en sårbar situasjon og har få muligheter til å komme seg ut av den.

⁶ <https://www.vi.no/okonomi/okokrim-advarer--enker-enkemenn-og-enslige-kjaerlighetssvindles/73024450>

5. Risikofaktorer

5.1 For å bli utsatt for vold

Vold i nære relasjoner forekommer i alle miljøer og samfunnslag. Det er imidlertid noen risikofaktorer som er assosiert med økt utsatthet og utøvelse av vold:

- Lav sosial status
- Lav inntekt
- Én arbeidsløs forelder, trygdede foreldre, eller svært unge foreldre
- Vokse opp med bare én av de biologiske foreldrene
- Ha foreldre med utfordringer knyttet til psykisk sykdom og/eller rus

5.2 For å utøve vold

I tillegg til faktorene nevnt ovenfor, er det ytterligere risikofaktorer knyttet til økt fare for utøvelse av vold:

- Tidligere fysisk, seksuell eller psykologisk voldsutøvelse mot familiemedlemmer og/eller andre
- Tidligere bruk av våpen eller trussel med våpen
- Utsatt for og/eller levd med vold i familien som barn/ungdom
- Pågående rusmiddelmisbruk
- Mindre alvorlig psykisk lidelse
- Demenssykdom og andre kognitive sykdommer
- Personlighetsproblematikk, sinne, impulsivitet og ustabil atferd
- Det å utsette andre for vold øker sannsynligheten for selv å bli utsatt for vold, og vice versa. Tegn på å være utsatt for vold, kan derfor også innebære at en også utsetter andre for vold.

6. Utsatte grupper

6.1 Barn og unge

Barn og unge kan utsettes for vold som en del av oppdragelsen, og de står ofte i et avhengighets- og lojalitetsforhold til den som utsetter volden. Det å bli utsatt for vold direkte, har alvorlige konsekvenser for barnets utvikling. Videre viser forskning at det å ha opplevd fysisk mishandling som barn er assosiert med voldsutøvelse som voksen⁷.

Barn kan også bli utsatt indirekte ved å være vitne for vold mellom foreldrene. Skadevirkningene av å leve i en familie der det forekommer vold mellom voksne tilsvarer det å bli direkte utsatt for vold⁸.

⁷ Askeland, Evang og Heir (2010)

⁸ Meld.St.15 (2012-2013)

6.2 Kvinner

Kvinner er i langt større utstrekning enn menn utsatt for vold i nære relasjoner. Tidligere utredninger har anslått at minst 20 000 kvinner hvert år blir truet eller slått i Norge, og en fjerdedel av alle drap i Norge begås av offerets partner. Videre viser undersøkelser at kvinner utsatt for vold i nære relasjoner i liten grad søker kontakt med det offentlige hjelpeapparatet⁹.

NIBR (Norsk institutt for by - og regionforskning) gjennomførte en landsomfattende undersøkelse i 2005 som viste at om lag 9% av kvinner over 15 år har vært utsatt for grov vold av sin nåværende eller tidligere partner. Nesten 30% av de voldsutsatte kvinnene oppgir å ha fått fysiske skader som brudd, kuttskader, hjernerystelse og blåmerker. Mange utvikler i tillegg depresjon, angst, symptomer på posttraumatisk stresslidelse (PTSD), og selvmordstanker underveis og i etterkant av volden.

6.3 Eldre

Vold og overgrep mot eldre er et skjult samfunnsproblem. Nasjonale undersøkelser viser at mellom 4 og 8 % av eldre blir utsatt for vold og overgrep. Overgrepsformen kan være fysisk, psykisk, seksuell eller økonomisk. Det er ingen signifikante forskjeller mellom kjønnene. Det er bare en liten del av overgrepene som registreres av politi og hjelpeapparatet¹⁰. Mange eldre som blir utsatt for vold og overgrep tror selv de har skylden for situasjonen og søker sjelden råd. De fleste vegrer seg for å anmelde personer som står dem nær og som de har et avhengighetsforhold til.

Særlig eldre med demenssykdom kan være utsatt for vold og overgrep: den kognitive tilstanden kan både vanskeliggjøre forståelsen for hva som skjer, gjøre det utfordrende å uttrykke motstand og også gjøre at den demente i ettertid ikke klarer å beskrive hendelsen.

Men også eldre selv –og særlig mennesker med demenssykdom- kan være voldsutøver i nære relasjoner. Sykdom kan medvirke til atferdsendringer og økt aggresjonsnivå. Ofte vil frustrasjon, sinne og utagerende oppførsel gå fysisk ut over den nærmeste, -i de fleste tilfeller ektefelle og/eller samboer. Den voldsutsatte pårørende vil i mange tilfeller av skam og samtidig medfølelse og kjærlighet til sin syke ektefelle vegre seg for å oppsøke hjelpeapparatet.

6.4 Mennesker i aktiv rus

Rusmiljøet er belastet med en økt risiko for vold, og halvparten av alle drap i Norge blir begått av rusede personer. Denne gruppen mennesker møter ofte fordommer i samfunnet og noen ganger også fra hjelpeapparatet.

Spesielt kvinner i aktiv rus har en høyere risiko for å bli utsatt for vold enn andre kvinner. Voldsutøveren er ofte nåværende eller tidligere partner. I tillegg er andelen mennesker i aktiv rus som har opplevd seksuell, psykisk og/eller fysisk vold i sin oppvekst høyere enn i gjennomsnittsbefolkningen. En betydelig andel har på bakgrunn av dette forsøkt ta sitt eget liv, bevisst tatt overdoser og/eller vært innlagt på psykiatrisk døgntilbud.

6.5 Mennesker med nedsatt funksjonsevne eller utviklingshemming

Mennesker med funksjonsnedsettelse eller psykisk utviklingshemming har andre forutsetninger for å forsvare seg og fortelle om vold og overgrep, og utgjør derfor en utsatt gruppe. Dette gjelder spesielt

⁹ Thoresen og Hjemdal (2014)

¹⁰ Thoresen og Hjemdal (2014)

barn og unge, som ifølge både norske og utenlandske studier oftere er utsatt for vold enn funksjonsfriske barn. Jenter er noe mer utsatt enn gutter¹¹.

6.6 Mennesker med minoritetsbakgrunn

Innvandringen til Norge har brakt med seg nye religiøse og kulturelle skikker. De fleste innvandrere innretter seg etter det norske samfunnets lover, regler og verdier når de kommer hit. Noen jenter og gutter vokser derimot opp i Norge uten frihet til selv å bestemme over sitt eget liv, sin egen kropp eller hvem de skal gifte seg med. I noen samfunn blir kvinner sett på som annenrangs borgere og utsatt for vold, overgrep og sosial kontroll¹².

Innvandrere som gifter seg med nordmenn kan også tenkes å være en utsatt gruppe. Mangel på språk, sosialt nettverk og kunnskap om rettigheter kan gjøre det vanskelig for disse å komme ut av en voldssituasjon. Noen kommer fra kulturer hvor oppdragelsesmetoder og sanksjonssystemer er basert på vold, og har derfor en annen forståelse av hva som er lov og ikke.

Tvangsekteskap og kjønnslemlestelse forekommer i en begrenset del av befolkningen med innvandrerbakgrunn. Det finnes en egen nasjonal handlingsplan rettet mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse¹³.

7. Symptomer på at noen er utsatt for vold og overgrep

Det finnes en rekke symptomer og tegn på at noen blir utsatt for vold i nære relasjoner. Alle disse tegnene kan imidlertid også skyldes andre forhold. Det er viktig å være oppmerksom på uforklarlige skader og at symptomene kan være diffuse.

Les mer om symptomer her:

<https://rettentil.no/voldens-psykologi/vold-i-familien>

<https://voldsveileder.nkvts.no/blog/innhold/risikofaktorer-tegn-vold/psykiske-tegn/>

Det er ofte vanskelig å avdekke overgrep mot eldre, fordi de er mer isolerte og lite synlige for resten av samfunnet. Normale aldersforandringer kan skjule eller forveksles med skader som skyldes vold, og den utsatte er ofte lojal mot overgriper. Også andre innbyggergrupper kan ha normale atferdsforandringer knyttet til underliggende diagnose eller utvikling som gjør det utfordrende å avdekke mulig vold.

8. Konsekvenser av vold og overgrep

De fysiske konsekvensene, som blåmerker, sår, brudd og varige skader som hjerneskade, lammelser og dødsfall med mer er de mest åpenbare.

¹¹ Holt et.al (2017)

¹² Justis- og beredskapsdepartementet (2017-2020)

¹³ https://www.regjeringen.no/contentassets/e570201f283d48529d6211db392e4297/handlingsplan_rettentil-a--bestemme-over-eget-liv.pdf

Men det er også en klar sammenheng mellom det å være utsatt for vold og/eller seksuelle overgrep og å ha psykiske helseproblemer –dette gjelder både barn og voksne. De psykiske helseproblemene hos volds- og overgrepsutsatte kan gi utslag i angst, depresjon og posttraumatiske stressreaksjoner.

Vold i nære relasjoner gjør at den utsatte kan få sterke opplevelser og erfaringer av hjelpeløshet, utrygghet og fare. Dette kan igjen medføre tilknytningsforstyrrelser, traumer, angst, depresjon, lav selvfølelse, lærevansker, søvnvansker, spiseforstyrrelser, atferdsvansker, aggressivitet og voldsproblemer, rusmisbruk og kriminalitet.

Alvorlige stressbelastninger svekker immunforsvaret, og kan føre til at den utsatte er sårbar for å utvikle sykdommer som overvekt eller fedme, diabetes, kreft, hjerte-, lever- og lungesykdommer, kroniske smertelidelser, luftveisproblemer og problematisk alkohol- og rusmiddelbruk.

Det finnes lite forskning om hvilke konsekvenser vold og overgrep i nære relasjoner har i et samfunnsperspektiv. Vi vet imidlertid at vold fører til økt grad av fravær fra skole og arbeid i form av sykefravær. Erfaringer viser at kostnadene som benyttes til behandling av skadene overskrider de ressursene som benyttes til å forebygge problematikken.

9. Handlingsplan og tiltak i Kongsvingerregionen

Kongsvingerregionen har et interkommunalt krisesenter som legger til rette for et godt og helhetlig tilbud. *Glåmdal krisesenter* er organisert etter vertskommunemodellen: Kongsvinger er vertskommune og leverer tjenestene sammen med Eidskog, Sør-Odal, Nord-Odal, Grue og Åsnes. *Glåmdal krisesenter* tilbyr et døgnåpent lavterskeltilbud. Tilbudene omfatter midlertidig bo-opphold, og tilbud på dagtid for de som trenger samtaler, råd og veiledning. Krisesenteret kan også konsulteres pr telefon.

Krisesenteret gir bistand og veiledning til det øvrige hjelpeapparatet i kommunene i møte med personer som er utsatt for vold.

Tiltak:

	Hva	Hvorfor/Hvordan	Ansvar
1	Politisk og administrativ forankring	Tilstandsinformasjon om vold i nære relasjoner i regionen og egen kommune: Omfang, rutiner og utfordringer – gjennomføres etter hvert valg og/eller ved behov.	Kommunalsjef Helse/ Kommunalsjef Oppvekst i samarbeid med enhets-/virksomhetsledere og Glåmdal krisesenter.
2	Plan for kompetanseheving i kommunens tjenester	Kartlegge behovet for kompetanse hos ansatte. I samarbeid med de andre kommunene planlegge og legge til rette for kompetanseheving i regionen/kommunene.	Enhets-/virksomhetsledere i Helse og Oppvekst.
3	Etablere tverrfaglige møtearenaer	Legge til rette for tverrfaglige møtearenaer både kommunalt og regionalt for å sikre at personer som blir utsatt for vold og overgrep får et helhetlig og tverrfaglig tilbud.	Kommunalsjef Helse/ Kommunalsjef Oppvekst i samarbeid med Glåmdal krisesenter.
4	Felles fagdager for ansatte i regionskommunene	Øke kompetansen om vold og overgrep i nære relasjoner gjennom temafagdager.	Kommunalsjef Helse/ Kommunalsjef Oppvekst i samarbeid med Glåmdal krisesenter.
5	Utarbeide rutiner	Alle enheter/avdelinger utarbeider rutiner i arbeidet mot vold i nære relasjoner. Rutinene skal tilpasses hver enhet/avdeling og gjøres kjent i den enkelte tjeneste. Rutinene skal evalueres og revideres hvert år.	Kommunalsjef Helse/ Kommunalsjef Oppvekst i samarbeid med enhets-/virksomhetsledere.
6	Opplæring av nyansatte	Alle nyansatte i Helse og Oppvekst skal få kjennskap til Handlingsplanen og hvordan vi arbeide for å avdekke og forebygge vold i nære relasjoner.	Enhetsleder/avdelingsleder

7	Temakurs i alle barnehager	Alle barnehager i regionen skal hvert år ha temadag/kurs om seksualitet og grensesetting	Kommunalsjef Oppvekst Enhetsleder/styre barnehage
8	Undervisningsprogram i alle skolene	Det skal gis undervisning på utvalgte trinn hvert år med tema om nettvett, grensesetting, vold og seksuelle overgrep.	Kommunalsjef Oppvekst Enhetsleder/rektor
9	Tilbud til voldsutsatte	Glåmdal krisesenter skal i samarbeid med kommunene vurdere behov for nye tilbud samt videreutvikle eksisterende tilbud til personer som har vært utsatt for vold.	Glåmdal krisesenter
10	Tilbud til voldsutøvere	Glåmdal krisesenter skal gjennom målrettet samarbeid med kommunene i regionen bidra til å sikre helhetlig veilednings- og behandlingstilbud til voldsutøvere.	Glåmdal krisesenter
11	Informasjon om handlingsplanen	Handlingsplanen gjøres kjent for ansatte og innbyggere i regionen. Det vurderes behov for utarbeidelse av kortfattet informasjonsbrosjyre som er lett tilgjengelig ved alle offentlige tjenester/kontor. <i>Handlingsplan mot vold i nære relasjoner i Kongsvingerregionen</i> legges på kommunenes hjemmeside.	Kommunikasjon
12	Evaluerer og revidere Handlingsplan mot vold i nære relasjoner i Kongsvingerregionen	Gjennomføres ved utgangen av 2025 eller tidligere dersom behov	Helseledernetverket Kongsvingerregionen

10. Vedlegg til planen

Det finnes en rekke nettbaserte verktøy og ressurser som kan benyttes i arbeidet mot vold i nære relasjoner. De er ikke tatt med som direkte tiltak handlingsplanens tiltaksliste, men de kan hjelpe kommunens tjenester med å gjennomføre tiltakene og gi et helhetlig tilbud.

- Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) - <https://www.nkvts.no/>
- Politiets informasjonsside om vold i nære relasjoner - <https://www.politiet.no/rad/vold-i-naere-relasjoner/er-du-utsatt-for-vold/>
- Nasjonal veiviser til hjelpetilbud, informasjon og kunnskap om vold og overgrep - <https://dinutvei.no/>
- Barne- ungdoms- og familiedirektoratets informasjonsside om vold og overgrep <https://bufdir.no/vold/>

10.1 Nettressurser for ansatte som jobber med barn og unge

- **Jegvilvite.no** - Først og fremst informasjon tilpasset barn, men under fanen for voksne får du enkle tips og råd om hvordan du på best mulig måte kan snakke med barn om vanskelige ting.
- **Rettentil.no** er utviklet av RVTS og er et oversiktsverktøy for deg som møter barn og unge som kan være utsatt for negativ sosial kontroll, tvangsekteskap eller kjønnslemlestelse. Den inneholder artikler, oppdaterte definisjoner og fenomenbeskrivelser, samt konkrete råd og refleksjonsspørsmål. Her finner du også en oversikt over viktige deler av hjelpeapparatet og referanser til aktuell faglitteratur.
- **Jegvet.no** - Voldsforbyggende og livsmestrende opplæringsverktøy for barnehage og skole.
- **Kunnskapsgrunnlag – Metoder for tidlig identifisering av risiko hos barn og unge.** finnes på Helsedirektoratets nettsider.
- **Informasjonsfilm for barn om overgrep mot barn.** Utarbeidet av RVTS <https://www.rvtsvest.no/barn-ma-vite-informasjonsfilm-om-overgrep/>
- **Ikke greit.** Informasjonsbrosjyre med tips og råd til ungdom 13-18 år med tips og råd til hva de kan gjøre hvis de selv eller andre blir utsatt for hatprat. Utarbeidet av Bufdir.
- **Kroppen min eier jeg.** Tegnefilmer om kropp, grenser og seksuelle overgrep på NRK Super <http://www.kroppenmineierjeg.no/>
- **SNAKKE** er et opplæringsprogram for deg som arbeider med å snakke med barn og unge. Utarbeidet av RVTS. Her kan du øve og trene på å avklare hvordan barnet har det. Tilgjengelig på Snakkemedbarn.no

10.2 Nettressurser for ansatte som jobber med eldre

- **Vern for eldre (VFE).** Informasjonsside og e-læringsprogram for deg som jobber med eldre. - Nettressurs med fokus på hjemmeboende eldre vernforeldre.no/info/ - Nettressurs med fokus på eldre i institusjon vernforeldre.no/institusjon/

- **Usynlige overgrep.** Brosjyre om Kriesesenterets tilbud for alle som møter eldre sitt arbeid http://www.kriesesenter.com/backup240616/filer/pdf/brosjyrer/vold_mot_eldre.pdf

10.3 Nettressurser for ansatte som jobber med mennesker med nedsatt funksjonsevne og utviklingshemninger

- **Seksuelle overgrep mot voksne personer med utviklingshemming.** Retningslinjer og veiledere utarbeidet av Bufdir https://bufdir.no/Nedsatt_funksjonsevne/Retningslinjer_seksuelle_overgrep_utviklingshemmede/
- **Den tause volden.** Kriesesentersekretariatets brosjyre om vold mot mennesker med nedsatt funksjonsevne. <http://www.kriesesenter.com/den-tause-volden>

10.4 Nettressurser for ansatte som jobber med minoritetsspråklige

- **Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll.** https://bufdir.no/vold/Kriesesentre_incestsentre_og_botilbud_for_utsatt_ungdom/Tvangsektenskap_og_kjønnslemlestelse/
- Kunnskapsoversikt om negativ sosial kontroll og tvangsekteskap. Utarbeidet av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet <https://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/kunnskapsoversikt/negativ-sosial-kontroll-og-tvangsektenskap/>
- Dinutvei.no har informasjon på mange språk <https://dinutvei.no/languages>
- Tvangsekteskap og æresrelatert vold – Informasjonsside utarbeidet av Bufdir https://bufdir.no/vold/Tvangsektenskap_og_aeresrelatert_vold/?utm_campaign=tema-domener&utm_medium=redirect&utm_source=tvangsektenskap.no&utm_content=tvangsektenskap.no

Kontaktinformasjon, offentlig og frivillige organisasjoner

I akutte situasjoner og ved fare for liv, ring politiet på 112.

Du kan kontakte ditt lokale politi på 02800.

Er barn involvert - kontakt også barnevernet.

Alarmtelefonen for barn og unge, tlf. 116 111. For barn og unge som opplever vold i hjemmet, er utsatt for overgrep, er redd for tvangsgifte eller opplever andre akutte og vanskelige situasjoner. Også voksne som er bekymret for barn og unge – eller har mistanke om at de utsettes for vold og overgrep kan ringe.
Politiet Tlf: 112 Sentralbord: 02800 https://www.politiet.no/rad/vold-i-naere-relasjoner/er-du-utsatt-for-vold/
Ambulanse Tlf: 113
Barnevernvakta Kongsvingerregionen Tlf: 40 44 16 73 Barnevernstjenesten - for bekymring om barn. Gir barn, unge og familier hjelp og støtte når det er vanskelig hjemme. Hvis du er bekymret for om et barn får god nok omsorg, bør du melde fra til barnevernet.
Glåmdal Kriesesenter Tlf: 62 81 80 88/91 76 21 07
Odal barnevernstjeneste Tlf: 62 96 80 92
Kongsvinger barnevernstjeneste Tlf: 95 83 12 27
Eidskog barnevernstjeneste Tlf: 62 83 37 15
Solør barnevernstjeneste Tlf: 62 95 67 13
Familievernkontoret Gratis tilbud om terapi, rådgivning og veiledning når det er vansker, konflikter eller kriser i familien. https://www.bufdir.no/Familie/Kontor/Familievernkontoret_Ovre_Romerike_Glamdalen/ Tlf. 46 61 72 00
Kontoret for voldsoffererstatning. Behandler søknader om voldsoffererstatning og tilbyr rådgivning og veiledning til kriminalitetsutsatte.
Skeiv og voldsutsatt: Alle har rett til et liv uten vold. Likestillingssenteret KUN har laget en brosjyre for skeive som blir utsatt for vold i nære relasjoner. Her finner du informasjon om vold i nære relasjoner, og kontaktinformasjon til hjelpetjenester for skeive.
Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll Tlf: 47 80 90 50 https://www.bufdir.no/vold/Kriesesentre_incestsentre_og_botilbud_for_utsatt_ungdom/Tvangsekteskap_og_kjonnslemlestelse/
NOK – sentrene

Tverrfaglig, gratis og lavterskel hjelpetilbud til personer som har vært utsatt for seksuelle overgrep og deres pårørende. https://noksentrene.no/ Avd Hamar/Kongsvinger Tlf: 91 69 17 14 Avd Elverum Tlf: 97 15 98 10
VO – En hjelpelinje for deg som opplever vold og overgrep i nære relasjoner Tlf: 116 006 https://www.volinjen.no/
Nasjonal veiviser mot vold og overgrep Nasjonal veiviser til hjelpetilbud, informasjon og kunnskap om vold i nære relasjoner, voldtekt og andre seksuelle overgrep. Her finner du også en spørsmål-svartjeneste hvor du som stiller spørsmål er anonym. Tilbyr medisinsk hjelp og rådgivning til alle som har vært utsatt for vold, voldtekt eller andre seksuelle overgrep. https://dinutvei.no/
Alternativ til Vold (ATV). Tilbyr behandling til alle medlemmer av familien; både utøvere av vold, voldsutsatte voksne og barn, og ungdommer med volds- og aggresjonsproblemer.
Nasjonal kontakttелефон for eldre utsatt for vold, tlf 800 30 196. Veiledning og hjelp til alle over 62 år som er utsatt for overgrep. Også pårørende eller andre som har mistanke om overgrep mot eldre, kan benytte dette nummeret.
Landsdekkende telefon for incest- og seksuelt misbrukte og deres pårørende, tlf 800 57 000. Hjelper incest- og seksuelt misbrukte gutter, jenter, kvinner og menn, samt pårørende og annen familie til seksuelt misbrukte.
Stiftelsen Kirkelig Ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep. Et kirkelig møte- og samtalested for kvinner og menn som har vært utsatt vold og seksuelle overgrep med særlig vekt på relasjonsbyggende tiltak. Tlf: 23 22 79 30/47 46 46 15
DIXI Ressurssenter mot voldtekt. Lavterskeltilbud for deg som er utsatt for voldtekt, eller kjenner noen som er utsatt. Gir ikke behandling, men tilbyr hjelp til selvhjelp. Tlf: 22 44 40 50
Senter for seksuelt misbrukte menn Tilbud til menn som har vært utsatt for incest og seksuelle overgrep som barn og tenåring, samt foresatte og partnere av overgrepsutsatte menn. https://frivillig.no/senter-for-seksuelt-misbrukte-menn Tlf: 22 42 42 02
Informasjon om vold og overgrep https://jegvilvite.no/
Redd Barna er en organisasjon som arbeider for barn og barns rettigheter. Ønsker du å lese mer om vold og overgrep mot barn og hva Redd Barna gjør, kan du besøke https://reddbarna.no/jegerher Tlf: 22 99 09 00
Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) https://rettentil.no/
Statens barnehus, tverrfaglig konsultasjon https://www.statensbarnehus.nohttps://www.statensbarnehus.no/barnehus/statens-barnehus-hamar//barnehus/statens-barnehus-hamar/ Tlf: 62 55 62 50